Боча Аҵьынҵьал

АНЫҲӘАӘА

Ажәеинраалақәа

Аҟәа
Аԥҳәыинҭшәаҟәаҭыжьырҭа
2018

УДК 82-1
ББК 84(5Абх)-5
А 98

Аҵынцьал, Б. М.
А 98 Аныҳәаҿа : ажәеинраалақәа / Боча Аҵынцьал. – Аҟәа : Апҳәынтҭшәҟәтыжьырҭа, 2018. – 80 д.

Г/Р 978-5-122-61-08018

Аизга «Аныҳәаҿа» еиднакылоит еиуеипшым аамҭақәа рзы аҭарауаҩ, аҟазараҭҭцааҩы, ажурналист Боча Аҵынцьал иапитцаз иажәеинраалақәа. Урҭ ирныпшуеит Апсадгьыл абзиабара, агәхьаа, ҳажәлар рфырхаҵара, рдоуҳа ҳаракы, ауаҩпсы иҩнуҵҟатәи идунеи, ицәалашәаракәа, игәҭыхақәа рымҽхак, рбеиара.

УДК 82-1
ББК 84(5Абх)-5

© Аҵынцьал, Б. М., 2018
© Апҳәынтҭшәҟәтыжьырҭа, 2018

АНЫҲӘАҾА

Сҩызцәа, Апсны ахақәитразы
ақәпаҩцәа ирыхьзынҩылоуп

Шәааи, аҩызцәа, шәхацәазар,
Иааинҟьаны иааҗәып.
Анцәа илпха ҳаиҭозар,
Ҳнапқәа шьҭых иаҳкып.

Аҽрапшразы ара ҳтәам,
Уи ижәдырра аул,
Тәымуаҩык ара дахҭам,
Аус злоу ҳа ҳауп.

Иаамҭоуп шьҭа аныҳәаҿа
Ҩы-ҿацала акра,
Абар игылеит амзаҿа
Ҿыц ихшәаз зыҭра.

Ҳхы рха ажәҩанахь
Иаҳныҳәап Апсны!
Игьежьырцаз арыгьарахь,
Еиқәхарц иара апсы.

Зхьышьаргәытҵа ҳакәыхшоу
Ҳ-Анцәа Ду, уара,
Ашәартҭа ду иҳакәыршоу
Имчыдатә ара.

Акырзымчу, иҧыххаа
Азынҵьыр шьҭатҵа,
Ҳгәы иҭачу ҳагәҭыха
Ҳуҳәоит, инагӡа.

Ажәлар рус иашьҭоушәа
Зхатә ус зыӡбауа,
Ҳхьаа бааҧс ргәалоушәа
Зхы узырбауа,

Улаҧш рхыз амдырқәа,
Зыхдырра кәадоу.
Ҳдоуҳа беиа андырцәа –
Иӡт ауп ихадоу.

Дыдрыпшьи Елырныхеи
Рнапқәа еикәырша.
Лашькьындари Лӡааныхеи
Рҳәоу еиқәыршәа.

Лыхныхеи Мыҟәныхеи
Еиқәҿыртуа иҟатҵа.
Аҧсаҭатә аҭаххозар,
Ихнырҳәны ишьҭатҵа.

Инал-Ҟәыба зегь зымчу,
Ааигәа ҳнеины ҳхырхәап!
Агәыҳалалра згәы иҭачу
Зегьы-зегьы ҳрыхәап!

Ҳуҳәоит, ҳа ҳзызшоу
Ҳхы наузырха.
Зхьышьаргәытҵа ҳакәыхшоу
Аҧсны еиқәырха!

1989

* * *

Аҧаҭхь аҩы ҭахәмарт,
Аиҩызцәа ҳаидкыла.
Ҳ-Анцәа ду иаҳирдырт
Ахы ишақәиҭхаз ҳтәыла!

1993

АХАТӘЫ БЫЗШӘА ПСЕИҚӘЫРХАГОУП

Иалаҳхыузеи аҳәынҭқарра
Ҳбызшәа гәакьа ҳцәыӡуазар?
Иаҳнаҭозеи абарбарра
Ҳала шааҧшуа ҳаӡуазар?!

«АԤСНЫ», «АԤСНЫ ҞАԤШЬ», «АԤСНЫ»

80 шықәса ахыҵра иахьӡынӷәылоуп
Аԥсшәоуп ҳҳәынҭқарра еиқәзырхаз,
Аԥсуара аазго – «Аԥсны».
Дырмит – аԥсшәа еиқәзырхаз,
«Аԥсны», «Аԥсны ҟаԥшь», «Аԥсны».

Ҳдаракәац ахьарсу ҳтәылаҿ,
Иқәыӷәлааит ҳашәа гәазҳара.
Ҳҿар зегьы Аԥсуара рылаҿ,
Иҳаманы доуҳала еизҳара.

Уажәа хаа ӡыхьны иказказуа,
Ҭабара ақәымкәа иҵхәраа,
Иԥагьоу ҳашьхақәа ӷьазӷьазуа
Лахьеиқәра рҿамло ҳныхахәыра.

Ҳажәӷәан ду иунаҭаз аԥхарра
Инымхӡакәа ииаугоит ишаҳәшаҳәуа.
Имариамызт аҭәагырӷәаш арра,
Аԥьныш дуҿагылан дмақаруа.

Ауеиа баапс иалымшеит урӡра,
Аԥсуа идоуҳала изрыжәхаз.
Иуқәмыз, иуқәмыз ԥсра-ӡра!
Сара иузысҳәаанӡа «икәрыжәхаз».

Ҳаҷкәынцәа ҳтәыла еиқәзырхаз,
Аԥсуара аазго – «Аԥсны».

Дырмит – аԥсшәа еиқәзырхаз,
«Аԥсны», «Аԥсны ҟаԥшь», «Аԥсны».

1999

АҬАЦА ЛЗЫ АШӘА

Хаԥа имцац аҭыԥҳацәа ирызкуп

Аҭаца аӡымҵар лзаазгоит,
Амшьҭацәгьа уӡ, усԥырҵ.
Аҭацаагарашәа гоит, игоит,
Аҭаца егьлыгӡам, абар, дыԥрырц.

Мӷәамш, мӷәамш ҳхьышьаргәытца,
Мӷәамш иқәлаша ҳаԥсықәра.
Бзызнеиуа ашәҭқәа ргәыҵак,
Ибзыԥшуп, иаҿуп ба бнықәра.

Амреи Амзеи реиԥш бкаҷҷо,
Ԥари-ԥхари беизҳауа,
Бызҭаху зегь рлакҭа ччо,
Ибҿыԥшуа бызбахә заҳауа.

Анреи аӷнаҭеи еидбало,
Саси-ԥшәымеи зегьы брыхьӡо,
Агәыргьараз башҭа иҭало,
Быбзырӡы рыманы ицо.

Абас ба бышә-гәашә анатуа,
Ибдыруаз, ҳгәыӷуа ҳшыбзыԥшу
Убасҟаноуп аԥсуара анԥытуа.
Игылар ахьыбҿар имшу.

Аҭаца аӡымҵар лзаазгоит.
Амшьҭацәгьа уӡ, усԥырҵ.
Аҭацаагарашәа гоит, игоит,
Аҭаца егьлыгӡам, абар, дыԥрырц!

1995

АШӘА АНЫҞОУ…*

С. Ш.

Адоуҳа ашәа ахьышәахәақәа
Абааныха иҩнаԥсоит.
Аԥсуаа рашәақәа – Анцәа рашәақәа
Бырлаш еимхәыцшәа еикәаԥсоит.

* Рауф Аибеи, Иура Кәыҵниеи сареи, Петербург инхо аԥсуаа гәыԥҩык ҳацырхыраны, Смольни абааныхаҿи Газ ихьӡ зхыу Акультура Ахан аҿи агәыҳалалратә концертқәа мҩаԥаагеит, Аԥсны ахақәиҭтәразы аибашьцәа раҳаҭыр иазкны. Аконцерт зҽалазырхәыз аԥсуа шәаҳәаҩцәа ҿарацәа Алиса Гыцбеи Џьансыхә Чамагәуеи Беслан Аџьынџьали рнаҩсангьы иадԥхьалан сара ҷыдала иааигәаны издыруаз сҩызцәа, Мариинтәи атеатр абалет артистцәа ргәыԥгьы. Афортепиано алырҳәон еицырдырруа аҟаза Софиа Шлиапникова – ашьҭахьтәи ҳаиҿкаарақәа рҿы зхы ҳагзмыжьуаз. Аконцерт амҽхак даара иҭбаан, ауаарацәа аднаԥхьалт. Иарҳаз ахашәалахәы Аԥсны Ареспублика акультура аминистрра ахьӡала иаашьҭын.

Софиа, Софиа хаҿылаша,
Лнацәкьар ԥшӡақәа кәашакәашоит.
Аныхачаԥа иаҿалаша
Амуза ашәахәа лашалашоит.

Ажәлар ӡырҩуеит рыԥсы ӡа,
Рашәа гәакьа иаҿҳәароуп.
Рылахьеиқәра уа имӡа
Ԥхьаҟа ацара дара азхиоуп.

Адоуҳа аҵас убас иҟоуп:
Рашәа ыҟанаҵ Ажәлар ыҟоуп!

1993, март
Санкт-Петербург

АБЫКЬҚӘА ҲӘҲӘОН

Мирод Гәажәба ихьӡнызҩылоит

Аҳәса асаара ашәы ршәын,
Рӡамҩа, рылахь ршьала ишәын.
Игәыҭшьаагаз амыткәма рҳәон,
Аԥсӡы аазгоз абыкьқәа ҳәҳәон.

Ахацәа ахыцаҳәцаҳә дырҭәон,
Рԥхӡы рҩашха икаҭәон.
Гәыԥҩык уаҟа рхы еилакны,
Маӡак рыман еимакны.

Абыргцәа аԥхьарца адырҳәон,
Еибашьра ицоз ргәы дырӷәӷәон.
Ҩаԥхьа иҭахаз рцьабон,
Рылаӷырӡқәа ргәы иҭаԥсон.

Ахәаны аҵьра амца ацран,
Уа иқәԥоз рзы ҭахаран.
Инеиуаз ахыкәалаа имҩас,
Агәаҵаӷара аман мҩас.

Араҟа аԥсцәаҳа аҳра иуан,
Еихымсыҕь ахәрашәа гауан.
Афырхацәа рашәа, мыч ду змоу,
Нарҭаа дуқәа рдоуҳа злоу.

Алаҳәа ҟыруа хыхь ихын,
Урҭгьы ӡышо ашьа рҭахын.
Аха иреижьеит аҿҳәара,
Иамуит аԥсуа иҭархара.

Аӷа дџыцӡа уа даангылт,
Ҳахьшьыцбақәа наиҿагылт.
Шьҭахьҟа ддәықәлар цәгьа имбо
Длакҩакт, дшыҟаз уи дҿырбо.

Иаԥхьа-ишьҭахь зегь бгеит,
Иаарласнгьы агәра игеит,
Ашәарҭа шааиз иааигәаны,
Ир шизымгоз еибганы.

Бгахәычҵас иара дкьақьеит,
Иҿырбзамыҟәны дкакеит,

Аха иацьал дҭанархеит,
Ҳныха ихы ланархеит.

Иҳәатҳа еилаҟәыба ишьҭоуп,
Иԥсыбаҩ рхажьуп, дыԥсаҟьоуп.
Ишьажә илеиуа иблаҟьо,
Аҳәажә рхоуп иблакьо.

Аҳәса асаара ашәы ршәын,
Рӡамҩа, рылахь ршьала ишәын.
Игәыҭшьаагаз амыткәма рҳәон,
Аԥсӡы аазгоз абыкьқәа ҳәҳәон.

1993, сентиабр 17
Гәдоуҭа

АԤСНЫ ЕИҚӘЗЫРХАЗ

Ахақәиҭраз зыԥсы иамеигӡаз,
Зыжәлар рыгәҭыха назыгӡаз.
Аԥсны ахьышьҭрамҩахь иназгаз,
Адунеи иахыҵәо ахьӡ зыргаз!
Шьҭарнахыс – Аԥсны! – анырҳәо,
Ухаҿсахьа уа иаацәыртцлашт!
– Арӡынба! – ухьӡ анырҳәо,
Аԥсны лашо уа иаацәыртцлашт!

Инаунагӡахааит!
Адунеи шәақәлахааит!

АХЬАА*

Адгьыл еиқәшәы ишьҭоуп,
Еимаҩны асы леиуеит.
Сара сычмазаҩны сышьҭоуп,
Уажәы-уажә сылабжыш аауеит.

Ахәшәқәа ирзхымҽыз схьаа,
Ахы сынҟьо исыдгьазкылт.
Ишыскымыз уи агәхьаа,
«Исгәдҳәҳәала» исыдыскылт.

Абас ҳшеиқәҧо иаҳхаагоит,
Инымҵәаӡо аҵхқәа ҧҽуа.
Шьыжьла «ацәыкәбар» сзааргоит,
Убриак акәӡоуп сзыжьжьауа.

Исылҧсаахьоу сдақәак ҿыхоит,
Ашәымҭаказ сҭынчхоит уаҩҵас.
Амш аҧсҭазаарахь исыхоит,
Аха хәыцрақәак сыргоит сымҵарс.

Сыҧсадгьыл ахьаақәа аацәырҵуеит,
Счымазара аасҭа иџьбараны.
Исызгәакьоу аҭыҧқәа акрааҵуеит
Исыхәҭоижьҭеи сырҭаа избараны.

Сџьынџьаҿы аҳаҭгәынқәа игәлҵыз,
Иқәыиқәма-шәыиқәмаха иҧшу,
Ҳхьыбҿар, ҳгәыҕырҭа, ҳшьа иалҵыз,
Икыдшәаз ҳаиаҵәахәқәа ахьжу.

Ишҧасҭаху уа арымӡ хәыҷ снықәтәан,
Сқьызқьыз, сеиҵақьы суазырырц,
Сылабжыш ргәыҧшқа инықәҭәан,
Сшьамхнышла ҭоуба рзызурц:

Сыҟанаҵ сшашьҭазаауа рымаҵ,
Сшахӡыӡаало рхы зқәырҵаз ҳдоуҳа,
Иаҳхылаҧшхәу ҳныхахәқәа рымҵан,
Сматанеиларц адунеи зегь иарҳа!

Адгьыл еиқәшәы ишьҭоуп,
Еимаҩны асы леиуеит,
Сыҧсадгьыл агәы хәны ишьҭоуп
Еихымсыҕь алабжыш аауеит.

1994, Санкт-Петербург

* * *

Са сышықәсқәа иҭацәу хәларам
Сыгәҭыхақәа дара ирхәамҭоуп.
Са сышлара баша шларам, –
Сгәы иалҧсааз сдақәа ирҳамҭоуп.

* * *

Сҵәыуоит, исҵәыуоит срыцҳара:
Уахынла ицәырҵуа схәыцрақәа,
Ҽынла иҧсуа сгәыҕрақәа.

* Исылалаз ахьҭа иахҟьаны, сбаҩхьаа аҽарҿыцын, цәгьа саргәамҵуан. Аха сара ҭоуба зуит, аибашьра аалгаанӡа аҽыхәышәтәра сшашьҭамло ҳәа. Уи, сара иҟасҵоз, цәыкәбаркгьы иаҟарамызт, аха са стәала акы сахәозшәа збон.

* * *

Уеиқәхарцаз уаашәҩык уҭаххоит,
Уҭархара анакәха – аӡә дазхоит.

ҬАМАРА

Ҭамара Шьаҟрылҧҳа илыхьӡынҩылоуп

Банаацәыртцуаз ҳаизаракәарҿ,
Ҳа ҳазцәымгыз рыпсҟәа рӡон.
Ба бымцапшьра ҳус дуаҿ,
Ҳадгылаҩцәа агәра ргон.

Ба бгәымшәара ахшыҩ ацын,
Бажәа цҳафыр усгьы ихиан.
Баагылеижьҭеи аиаша бацын.
Уи азы ақәҧара базхиан.
Имариамызт быпсҭазаара.
Бгәы пызжәақәоз рацәан.
Ба башьҭамызт амазара.
Зыпсы цқьамыз баҕацәан.

Атәым хымҭа ба базымгеит.
Ахра иалиааз ахатҵамҧҳәыс!
Бызгәаҕьызгьы ахьӡ изымгеит,
Ахьымӡҕ иоуит шәацьҳәаҩыс.

Избо цьысшьоит мшаҿенеипш,
Ббаҟа лаша андыргыло.

Ианбыхцәажәо Саҭанеи леипш,
Ҳбираҟ хазына уа ибхаргыло!

АРХЫШЬНА

Цьазми Кәыцба ихьӡынҩылоуп

Ан лыхша архышьна ихылгон
Ипшьоу ахәшҭааараҿы днаган.
Лацәааихьшь ҟамтҵа атҵх лхылгон,
Уа агарашәа лыпсыршьаган.

Ихатәы бызшәа дазрыцҳамкәа,
Дазгыларц ипсадгьыл дапсаны.
Алапшцәгьа ипырхагамкәа,
Амшын Еиқәа дыруа еиҩсаны.

Шьашәы иичапаз уи архышьна
Адоуҳа ссируп, аҳақ ҕәҕәоуп.
Аҧсуа ишьанан уи архышьна,
Изицрымшәозгьы убриазоуп.

Атҵеи дгылеит атәым тәылаҿ,
Ипсадгьыл ҭалеит игәы иҭахәхәа,
Иагьиӡбеит ишьам дгьылаҿ
Дааны далагарц анхара.

Архышьна аашьҭых амҩа дықәлеит,
Ииулакгьы Аҧсны дааӡеит.

Ахәыштҭаараҿы амца еиқәылеит,
Архышьна агәҭыхагь уа инаӡеит.

Игәы нкаршәны анхара имаӡеит,
Аҕа дақәлеит Аԥсынра.
Уи иҳәынчараз ҳажәлар гылеит,
Иаргьы дцеит қәԥара…

Аиааира ааит имариамкәа,
Ҳтцеи гәлымтцәахқәа рыԥсы ахҭынтца.
Ҳашҭа рыцқьан цьнышк уа дҭамкәа,
Егры ирцан иԥхатца.

Аԥсцәаҳа иԥсы ицәиган,
Иаргьы дазыхынҳәт ихәыштҭаара.
Знаӡы мачӡак иԥсы еивиган,
Ихы азикит анхара.

Иразҟы арцәеит игәиҽанӡамкәа,
Ахы цаҳәцаҳә уаҟа иҭҟьаз.
Иашьагьы длеит акы дакӡамкәа
Итәым хымтҭам урҭ згаз.

Ҳаҭоумтцан ҳабзамыҟәра,
Дугәаларшәа Нарҭ Сасрыҟәа.
Иашьцәа рами гьангьашрала,
Иԥсы ихызхыз уи дыргәаҟуа.
1999

Ашьҭахьажәа. Ари ажәеинраала ԥны салгахьан, Цьазми Кәыцба иԥшәмаԥҳәыс Алина Ачба санлыҳәаз, уи изкны илдыруа ақьаад исзанылтцаразы. Лара сажәа ԥбалымтәит. Сгәы иаанагоит, уи лгәалашәара атцак ду амоуп ҳәа. Убри аҟнытә, абра ианыстцоит акгьы агмырхаӡакәа лара ишылԥыз сышьтрақәланы:

«Цьазми Ниази-иԥа Кәыцба диит 1952 шықәсазы, декабр 26 рзы, Ҭырқәтәылан, Сақариа авилает, Адаԥазар азааигәара, Ҳармантепе ақытаҿ. Иаб Ниази дуасҭан, амармалташь аус адиулон, Сҭампыл аус иуан. Иан, Фикреҭ Коваиԥха, бжьԥы хшара лааӡон – хԥыԥацәеи ԥшьԥы-ԥҳацәеи: Цьанан, Цьазми, Нацьми, Емель, Есен, Озел, Мелқие.

Ахәычқәа ашколахь ицо ианалага, ран ақыта школ иҭалтцар лҭахымхеит, ақалақь ахь нхара иц-ар ртцара иаҳа иманшәалахоит ҳәа азылԥхьаӡон. Цьазми ашколахь данцоз, аԥсшәа ада даҽа бызшәак издырӡомызт, аха нас артцаԥы Фикреҭ даалԥхьан илыдылтцоит, бхәычқәа атцара ртцарц бҭахызар аԥны аԥсшәа аҳәара бааҟәтцны, ҭыркәшәала брацәажәала ҳәа. Убринахыс аԥны ҭыркәшәала ацәажәара ҳалагеит, мамзар ашкол ахь ҳнарышьҭуамызт, иҳәеит Цьазми.

– Схы здыруа саналага инаркны, – иҳәон уи, – схы сазтцаауан, сызусҭада ҳәа. Ҳаиҳабацәа ирҳәон, Кафкасиантә ҳааит ҳәа, аха зегь нҭкааны ирҳәомызт, арахь «абаза» рҳәон, аха ахсаалаҿ ус тәылак сзыԥшаауамызт…

Ҽнак, ашколаҿ, есышьжьымтҭан ишыҟартцалоз еиԥш, «сара саҭырқәоуп, сара сдууп, сара сиашоуп!..» ҳәа анаҳдырҳәоз, сара сахьтәаз сымгылаӡеит. Усҟан сара 15 шықәса раҟара схытцуан. Артцаԥы дсазтцааит, учмазаԥума уара, узымгылои ҳәа.

– Маԥ, сычмазаԥӡам, аха амц сҳәар сҭахӡам, – сҳәеит.

– Уи шԥа?

– Сара саҭыркәаӡам, сацсыуоуп. Чатым акәзам исыжәлоугьы, Кәыцба ауп, – ҳәа ҿаастит. Уи акәхеит, алицеи алгаха сымҭакәа сҭырцеит. Уи ашьҭахь аҧышәаракәа сҭиит уахынлатәи аҟәшаҿы, уи алагьы адиплом соуит. Аррантәи саныгьежь, аԥсуаа сыҿрыдыскыло салагеит, усҟан аԥсшәа схаштхьан, ҿыц атцара салагеит. Убас сшыҟаз Аԥснытәи ашәҟәқәа ааулит ҳәа лымҳаҭасҟәак соуит. Анбан шәҟәқәагьы рыӡбахә сахаит. 25 шықәса ансхытцуаз ҿыц аԥсшәа стцеит, сара стәала, аҩрагьы аԥхьарагьы. Аха уи иарбан псышәаз сеидроу, Аԥсны санаа исҳәоз аԥсшәа аӡәгьы изеилкааумызт, убри аҟара ихәанчан.

Акыраамҭа Аԥснааи сареи ашәҟәқәа ҳабжьысуан. Саар сҭахын, аха псыхәа амамызт. Еиҭа 10 шықәса цеит, 1989 шықәсазы Сириаҟа Аҳмаҭ Кәыцба ашәҟәы изызҩит, уи Аԥсныҟа дцо дааyа дыбжьан, акы дышцасмыхәари ҳәа сгәыгны. Аҳмаҭ снеипхьеит Сириаҟа. Скьарахә сҭиит амҩа саныкәлоз, уаҳа арахь схынҳәӡом ҳәа. Сан, саб, саҳәшьцәа гәыдыскылеит. Сан дтцәыуеит, аха саб иҳәеит, биҟәатц уи игәы иҭеикзар, шьҭа дыбзаҟәыхуам ҳәа. Амҩа сыкәлеит. Аҩны иҳаман, Аԥснынтәи мҳацьырра ианцоз иргаз аԥсуа рхышьна. Акыҭа аҟынтәи акалакь ахь ҳанцоз санду ҳаштаҿ игылаз алаҳа ашьапаҿы анышә иалтахьан. Аррантә санаа аӡбахә салҳәан, аҩныҟа иаазгахьан, итцәахны исыман, ишьтысхит Аԥсныҟа иаазгарц. Уаҳа даҿакы сатцамлеит, исшәыстцоз напык ашәтцатәы акәымзар.

Сгәырӷьон, абырсҟак шықәса сыԥхыӡ мацара иалаз с-Аԥсны лабҿаба избоит ҳәа. Амҩа саныкәлоз ауыха пхызла избеит Кәыцбаа раштаҿы атлакәа зегьы хытцәтцәаны еилажьызшәа. Ҳаит, изакәытә гызмалроузеи ҳәа сгәы инҭысҳәааит… Сымҩа хан Сириаҟа, нас – Аԥсныҟа. Сгәырӷьон, аха ишԥа!

Сириа сахьнеиз, абар ахлымӡаах, Аԥсны аибашьра ҟалеит уахь уаҳзышьтӡом, авиза ҳазуҭаӡом ҳәа сеиҳәеит аконсул. Уаӷеимшхаран, самхатцәыуарц акаасыгымхеит…Аконсул срыцҳаишьан: – «Уааспеипш маҷк, ушәҟәқәа зегь сара снапала еиқәсыршәоит, уара уца Ҭыркәтәылаҟа, уахь инасышьҭуеит аапхьара», – иҳәеит. Иҟастцагәышьоз, схынҳәны сцеит. Есымчыбжьа Сириантәи иаауаз автобус саԥылон, аха иабаҟахыз ашәҟәқәа!

Сгәы каҳаны сыҟан сахьыманшәаламхаз. Шьҭа сгәы касыршәхьан ас ала акгьы шалмтцуаз азы. Ус, сгәысҿанӡамкәа, ҿнак, втобуск ыиаст абжьы сыкәырганы, конверткгьы амҩа ианшәалт. Изакәи ҳәа иаашьтыспаазар, свиза зҭаз аконверт иҩтшәан, абар, сшьапаҿы икаршәуп. Еех!!!

Сааит Баҭым Кәыцаа рҿы. Адырҩаҿены – Аԥсны! Абас, 1989 шықәса, ноиабр мзазы ҿыц салагеит сыԥсҭазаара зегьы. Хымз затцәык ракәын авиза ахьсымаз, сышьҭахьҟа сдыргьежьыр ҳәа сшәон. Аха ус схәцуан, иамур сыбрагьып, абнахь сцап сыԥшаашьас иарҭои ҳәа. Мҩак сыԥшаап, амҩақәа нтцәама сара сзы ҳәа схәыцуан…

* * *

Убри 1989 шықәсазы дтаацәарахеит Цьазми Кәыцба. Диит атцеи – Нарҭ Кәыцба. Нхарҭа ҭыԥс иалихит Аҟәа, Алашарбага араион. Убри инаркны гәтакыс иман аԥсуа цацха ргыланы Ҭыркәтәылантәи иааигаз Аԥсуа рхышьна ахәыштаараҿы ихишьырц. Аха имаӡеит, аибашьра ҟалеит. Хымз Аҟәа дыҟан, аԥшыхәраз дааҿаст, аха ақырҭқәа ҳлапшықәыртцо ианалага, псыхәа аныҟамлаӡа Гәдоуҭаҟа ҳцеит ҳхәыҷы дҳаманы. Уаҟа Ҭыркәтәылантәи иааз аибашьцәа, иара иашьа Нецьмии иаб иашьа иԥа Кәыцба Окани злаз далалт. Урҭ злаз абаталион Шамиль Басаев еиҳабыс даман. Убас Мраҭашәаратәи, Мрагыларатәи афронтқәа зегьы рҿы дыҟан, Тамшь адесант анхытцыз

налатцаны. Аибашьра ашьҭахь иашьцәа аҩыцьагьы наидкыланы Аҟәа анхара далагеит. Иани иаби ааиган иреиҳәеит, иашьцәеи иареи наунагӡа нхарҭас Аԥсны шышьҭырхыз, дагьрыҳәеит даргьы ражәымҭа хҭарԥа шкәакәала имҩаԥыргарц Аԥсны. Аби ани рыхшара ирҳәаз иақәшаҳаҭхан, рҭәы-рымаа рыма Аԥсныҟа ахынҳәра гәҭакыс иҟатцаны Ҭыркәтәылаҟа ицеит...

Инақәырццакны, шьашәныҳәа 25, 1996 шықәсазы аишьцәа аҩыцьагьы рнышәынтра Иаштхәа аҳаракыраҿы иҟалеит. Архышьна акәзар, аҳарҭасырҭак ыҟамкәа ибжьаӡт.

Алина Ачба
1999, март 7, Аҟәа»

* * *

Сышқәыԥшӡаз баҩ-баҩы сеиҿышәашәеит,
Убриаахыс урҭ реидкылара саҿуп,
Аԥсҭазаара хаа амра заа исыцәҭашәеит,
Саԥхьаҟа избогьы имҽыгӡыу хаҿуп.

Ақәԥара уҳәеит ҳәа итцыхәаԥтцәарадану абас?
Ачҳара?.. Ианбанӡа?.. Ҳәаа змаӡам...
Изыхҟьои ари, смышьҭакны сыҟоума нас?
Гәырҩала сшааиуа маӡа зтцаӡам...

Срыхәаԥшуеит цьоукы, кьынтыжәуп рхы иҭоу,
Ацәыхцәыфара дара рзы имариоуп,
Цьабаада ирнаҭеит адунеи ҳазҭоу
Аԥара-ашьара – рразҟгьы убри ауп...

Агәхьаа скым сразҟымҩа исзаӡбыр аԥсра,
Сшьамдгьылаз иҟалозар ахәра агьара.

ХЬЫБЛА

Хьыбла илызҭоуп ахьыблақәа,
Алаԥшцәгьа ла илҟәыблаауп.
Дызну рацәоуп уи амҩақәа,
Урҭ мҩахәасҭам, акыр иҭбааупп.

Игәырҕьоит иахьа ауаа илзыԥшу,
Дыҟоуп уаха ашәа лҳәарц.
Аҟарматцыс бжьоуп лыбжьы зеиԥшу,
Лыччаԥшь акәзар, ааигәа ирмаҳац.

Асцена даақәлоит длашалашо,
Ахьеимхәыцшәа лыбжьы еихыршәашәо.
Ҭыԥк уа ииаанмыжь, зегь ырлашо,
Атцыхәтәан дхырхәоит дқашәқашәо.

Амхалдыз еиԥш илыдԥхьало,
Ихатәроу зегьы арахь иаалгоит.
Лыԥсадгьыл Шьам лыԥсы ахьало,
Иҩалыдгылан ахьӡ дыргоит.

Ҳдоуҳа адаҟьаҿ лыхьӡ анылеит,
Аҳақ лыцныҟәеит уи ара.
Лара илҿыԥшны ҳәар ҩагылеит,
Разҟык амоуп Аԥсынра!

2011

* * *

Дӄамлаӡац адунеиаҿ гха змаӡам,
Аха идыруп, агхақәа зегь еипшӡам.

Схы ҳатыр зақәыстцо гха сымам ҳәа акәӡам,
Сыгхақәа зегьы хәыцрала иқәӡам.

Иӡбаны са исыхәоит ҳәа амҳәатә сымҳәац,
Амҳәатә ҳәаны феидак смырҳац.

Ҭоуба зуеит есышьыжь сашҭа санҭытцуа,
Сшиҩызахо Аҧсназы акры злытцуа.

Сымҩа иашахәтцәа назгоит ишнагоу,
Аха цьоук сыҧгылоит омала иагоу.

Игәнызгоит ахатә усқәа аҧыжәара ахьрымоу.
Ҳтәыла иахьаланхо ауаа иарымоу,

Ҳдоуҳа аихаҳара еидарас изшьо,
Иӄатцам зымбо, иӄоу рацәашьо.

АБАЗА

Виктор Цьниа ихьӡнызҩылоит

Унхара санавсуа есымша
сгәыҧшаа-хыҧшааусит,
Ихьанҭыцьӡа исызцәыртцуеит гәырҩарак.

Ацәыӡ ду исымоу сашьҭоуп, сыҧшааусит,
Сыхәра аҿеарҿыцуеит ишсымоугьы мҩак.

Иҳаҩсхьоу аамҭа ӡымҩас схыҧшыло,
Снеиуеит схы цышәа, шьаҿақәак ӄастцарцы.
Аха уатцәтәи ҳдоуҳа ссир здыҧшыло,
Исҭахын итцагьы рҿеибыҭа пхьаӄа еихарцы.

Иаазқәылаз цьоукы ртцьабаа рацәаршьоит,
Иуҿаркуеит ҧсцахак умҭо уахьцалак.
Аҭыҧ дуқәа ахьырмоузгьы цьаршьоит,
Нтцәара зқәым руҳәан-сҳәан иатцоуп маӡак.

Уара уҭынчыз уа уахьыӄоу,
иуасҳәоит имӡакәа,
Иулшоз ӄаутцеит ара, убжьы мыргаӡакәа.

АЕТЦӘА КЫДЫЗПААУАЗ

*Аопера ашәаҳәаҩ Мариа Каллас
илыхьӡынҩылоуп*

Анцәа иӄынтә адтца лоуит,
Ашәа лҳәаларц есымша.
Аха илаҭәаз аразӄы лмоуит,
Иара убасгьы ахша-пша.

Лашәа ашәахәа апхара иахылтцуа,
Адунеи иану зегь ирыхьӡоит.
Лыбжьы ламкыц, лгәатҵа итытцуа,
Нтцәара ақәымкәа еихышәшәоит.

Уи дшеишеиуеит, дшоуп асценаз,
Лара дамбар – итацәуеит.
Ишьтыпрааны лыхьӡгьы цеит нас,
Днашаноушәа ашәа «лцәуеит».

Лара дыҟоуп уажә тцахәарта,
Аха лашәабжь шгац игоит.
Уи иацлабуа ара, мыцхәарта,
Зегьакоуп, рыпшшәы рхыггоит.

Ихәлоит ишоит, ихәлоит ишоит,
Еихсыгьра зқәым лыбжьы лашоит.
Еитахәашьа змам, о, Каллас,
Сара схәыцра бшалац балаз.

САНДРО БОТИЧЕЛЛИ*

Диит лара адунеи ашамтаз,
«Ашәт» дагәылиааит дыпшӡаӡа.
Дрымазарц ауаа хамтас,
Дышьтых нцәахәыс дыпхьаӡа.

* Италиатәи аҿыханткаҩ итыхымта «Венера лира» иазкуп.

Ихшхытцәо аӡқәа хытцыр,
Адгьылтцысра уа иҟалар,
Амшын акәзар атра итытцыр,
Еихымсыгь адыдбжь уаҟа игар.

Зегь аатгылоит лшәахәа зхьысыз,
Лшәахәалаша ахьышьаргәытца,
Абна, ақәатца амца зхысыз,
Рыпсы талоит ашьац рытцак.

Инеицамкуа хаҿсахьак зшаз,
Насып рымоуп уи дзыхшаз.

Ж. Д.

Ааигәаӡоуп бнаскьаганы санааҩналаз,
Аха суада схы сзыҩнакӡом.
Уаанӡагьы есымша сыпхыӡ иалаз,
Бцәаара спыртцӡом, ицаӡом.

Ибасхәарц истахыз цқьа сахьымӡеит,
Хамҩа кьаҿхеит омашәа.
Аха уеизгьы цытк уа исырзеит,
Быҽшахыбгозгьы бычча шәа.

Бааигәа сыҟоушәа, быпхарра
Иаасыцрымшәо сеимнадоит.
Исцәыуадаҩым шьта амшын арра,
Зегь сылшоушәа сгәы иабоит.

Абзиабара ссир апашә анаҳауа,
Уалагозаап амаалыҟь иччапшь уаҳауа.

* * *

Бырцьара акәын есымша уи дызҿӡаз,
Бышӄа цәаныррак соур ҳәа дшәаны.
Аха джьан иахьцьишьоз игәҭакы маӡаз,
Агәеанызаара иоуит даара ихьшәаны.

Акраатцуан ус шәахәацк лашалашо
Сарыпхоижьҭеи бхәынга ссир иамҭаны…
Апсҭазаара уадаҩуп, оума иалашоуп,
Имарианы иунаҭом акгьы ҳамҭаны.

Амбатә бхыбгеит уи апылхаҭ ихӄьаны,
Аха бгәы мҭрыст, цьаргьы бымҩахымтцит.
Иара саргьы исгәыдитцаз аҳәынтцәа ҭӄьаны,
Анарха амоуит, ашәхымс изахымтцит.

Аҵныш шьҭа ҳашӄа дзыҟәлашам бзантцы,
Абзиабара амцабз ҳагәқәа ирҭанатцы.

* * *

Сан исызҿылҭуан: «Уабаӄоу, Қача?!»*
Лыбжьҿаца саҳауан.
Усӄан сара сашьҭан ача,
Ача сгәыдкылан саауан.

* Санхәыҷыз Қача ҳәа салҳәон сан.

Ашәарыцаҩ иихәыз ача,
Алабжышқәа канапсон.
Ача рыцҳа, ихәыз ача,
Алацәақәа еиқәыпсон.

Иқыцьқыцьуан, иҭрысҭрысуан,
Сыкәа иахьҭаршәыз ибҕаҷуан.
Снапқәа рыла зны сахьысуан,
Зных пшьшьаала исшьышьуан.

Аиашазы, апсы еиқәхап ҳәа,
Даара сгәыҕуан сахьаауаз.
Сцьабаазы исцьанашьап ҳәа,
Уи сазхәыцуан, нас иауаз.

Иныҿҳәасыртәан ахәышҭаарамца,
Аиҕ азаазгарц саагьажьит.
Исысызшәа уаӄа афымца,
Сыблахатц зегь аагьажьит.

Амца ашыра згәапхаз ача
Амца аҿанаҭан иблит.

* * *

М. Ермак илыхьӡынҩылоуп

Машәыршәа ҳаиқәшәеит чаракаҿ,
Лыччапшь омашәа игәыкын.

Итәаз арԥарцәа лывараҿ,
Еицлабны лаҵәацахә ԥшӡа ркын.

Снаскьаган, сыҟамызт лааигәа,
Сҽыртынч сызтәомызт уеизгьы.
Сҩызак уа итәаз сааигәа: –
«Имаӡоуп, о, имаӡоуп ҳагәҭакы».

Ус аркәашагабжь аагеит,
Ҳалаԥшқәа мацәысшәа илашеит.
Иаразнак даарылԥаа дызгеит,
Уи акәхеит ҳашьҭыԥраа ҳкәашеит.

Амхалдыз иакызшәа рызегьы,
Ла лахь рылаԥшқәа еихон.
Иҳавсны инеиуаз, дгәазҭогьы,
Дцьашьо, нцәахәушәа дыршьон.

Сыгәҭыха аҳәаха сырҭомызт,
Уажәы-уажәы дсымԥыҵԥаа дыргон.
Лылахь шеиқәылҵоз гәарҭомызт,
Аҵх акәын, арахь еимыггон.

Ашамҭазшәа лынаскьагара сықәшәеит,
Ахамы бымбыл лыжәҩа инхысшьт.
Лаԥшқәакгьы мацәазҵас исыкәшеит,
Саагәбзыӷшәа сылаԥш нархьысшьт.

…Шарԥазӡа ажәҩан хьыҵәцаран,
Ашәаԥшь уаркалеиуан, ихьҭан.

Лӡамҩа ҟәымшәышәқәа еицралан,
Имаӡаз хәыцрак ла илҭан.

Исалҳәоз агәра сызгозма,
Сҟалеит сгәы иналҟьазшәа аҵәы:
«Уара уда хаҵак дызбома
Хаҵа сымцозҭгьы уаҵәы».

* * *

Сара исҭахуп аԥша сацԥрырц,
Аԥша хьшәашәа ҭынчрак змам.
Аҵааршә иамчу зегьы амазарц,
Аҵааршә, рыцҳашьара злам.

Амҩа сықәлоит аԥша сацны,
Стәыла ссир ахь сара сцарц.
Ҳамра ашәахәа аԥхара ацны
Ҟәырҷаха хьышәахәак аазгарц.

Санкт-Петербург

ЧИУРЛИОНИС*

Уара адунеи даҽакала уахәаԥшуан,
Убас иаҩычеит уқыцә маншәала.

* Литватәи асахьаҭыхҩы Микаелиус Чиурлионис ихы еилаԥсан дшыҷкәыназ идунеи иԥсахит. Аха амузыка ашьҭыбжь аҿыханҵахь аиагара иара иеиԥш изықәҿиаз даара дмаҷуп.

Ухьаа цәгьа уашьҭамызт иахәашаз,
Уи хыҿуан цасгьы мрашәахәала.

Ашьҭыбжь ссирқәа реиндаҭлара,
Пшшәыла рашәабжь уа иургеит.
Агәқәа зҳәынҷаз ухаҭарала,
Адунеи иамбац анарбеит.

Уааигәа-сигәа аҵмыҳәҳәарра,
Иҟаӡамшәа иныкәӡаа ицеит.
Иушаз амузақәа рҳәынҭқарра,
Еилшәарак ақәымкәа игьацеит.

Сҩахоит апатхь уа ухьӡала,
С-Аԥсуара иснаҭаз адоуҳала.

АԤХЫЗ

Аԥша асуан ахәхәа-хәхәаҳәа,
Абӷьқәа леиуан ахьхьа-хьхьаҳәа…
Иаалашан ахаҿы,
Амза аавҵит ахәаҿы.

Убрантә пҳәызба ссирӡак,
Лашәабжь саҳауан,
Срызхәыцыртә акырӡа
Ажәақәак лҳәауан.

Лажәақәа хааӡа
Сгәы инҭагьежьуан,
Аха цқьа иааӡаанӡа
Аԥша иаргьежьуан.

Исызҿылҭуан: «Уара сутәуп,
Сахьыҟоу убар…»
Сгәыԥшаа-хыԥшаа слышьҭан, аха
Избомызт лхабар.

1954 , Урҭа

* * *

Аҟармаҵыс ашәа аҳәоит,
Ааԥынра мпытуеи,
Уи акаҭ иҭоуртәар,
Ашәаҳәара ахамышҭуеи.

«ԤСРА ЗҚӘЫМ»

Уины уаакашәазар –
ушьра иашьҭоуп.

Цьоукгьы рышәипхьыӡ
блаҟьо иушьҭоуп.

Уҭархара иаҿын,
иаҿуп уажәгьы.

Дара ҭахон,
иахьагьы иҭахоит.

Аха уара
ушыҟац уаанхоит.

ЧАНЧА ИЧАРА

Иахьатәи ҳчарамҩаҧгашьақәа ирыхьӡынҩылоуп

Имоуп Чанча иахьа ачара,
Икыдгәыхааут иаанда-гәара.
Акы аанымхеит аҧара-шьара,
Инахәлаижьит зегь ачара.

Ажәлар иҭоуп ҵҩа змам,
Дубом араҟа аха змам.
Ирфоит, иржәуеит, аха ишәаҳәом,
Арахь акәзар икәашом.

Абас иаҿуп ҩаха-хаха,
Цьоукгьы еисуеит инцәытцхахо.
Алҩа ирхылтцуа аҭаҭын иахо,
Уалпшны иубашам атцәца иҩахо.

Чанча дгәаҟит, Чанча дыхтцәеит,
Агәыхә нтцәеит, ацыфа нтцәеит.
Арахь акәын арыжәтә зегь цеит,
Аха «асасцәа» рыҩныҟа имцеит.

Аԥшьаха рзы Чанча дгәаан,
Иҟалахьоумашь убас ахаан?
Аҟәарҭ нхыицан изхтәалаз,
Ижәны иныҟәитцеит астол,
«Исасцәа» ԥшны изыдтәалаз.
Убригьы рґәыртцәт иныҟәҳаҳа,
Аґьалпал шьҭытцуеит еиҳа-еиҳа:
Амаца иасны идырҳәызи,
Зхы цәдырҳәызи, зхы дырҳәызи
Иузеиҩымдырааууа иҟеибатцеит,
Аҳәынтцәара илеибагәеит,
Ашьҭахьшәа иааибагақәеит,
Астол ахь инеибаԥхьақәеит.
Аҩыжәра ҿыцшәа ибаны,
Иадынтцәалон еимакны.

Ахәаха рзы еимыггон,
Ашьҭыбжь баапс уаҟа игон,
Чанча дгәашаха дшаҟьон,
Амтц дыркызшәа инапқәа иҟьон,
Иԥҳәысҿа лакәзар, дгьагьон,
Аҟәыд дахагьежь илчаԥон.
Агәыла хәычқәа абри рбон,
Ркьатеиах птцәо еибадырбон.
Ахтцыста иқәтәа ишәаҳәон,
Рашәа иналатца абасгьы рҳәон:
«Чанча ичара чахәажәала,
Ианамуӡах, ҟәыдбаґьала!».

* * *

Асыс аԥышә уагәӡыр,
Ус аҳәоит: «Скьаԥа уацҳааит».
Аӡыс аԥышә уагәӡыр:
«Унышәынҭра агәы сықәгылааит».

(Ажәлар ирҳәамҭан сан илҳәо исаҳаит.)

АРЫЖӘТӘ ИАЖӘЫЗ

Уаагылазар ижәны угәароуп,
Зны-зынлагьы аацра «угароуп».
Узҭаху зегьы уи ргәы иалоуп,
Аха узаҟәытцуам, уԥсы алоуп.

Убри атцас баапс уа узаҟәымтцыр,
Иҟалоит ахьаа баапс узцәыртцыр.
Узалымтцӡакәа уи уагар,
Ууа, уҭахы зегь гәырҩар.

Абас унахыӡаар уаб иҭыԥ,
Ухылтцшьҭрада уи ҭацәыԥ.
Иқьаԥҭажәхаз тәымк игап,
Иузыԥшыз аԥҳәызба дцьабо дтәап.

Ауаҩы аҩыжәразы иԥсы иҭиир
Аасҭа еиҕьуп зынӡаск дымир.

АБАҨДАН

Ари ҟатцатәуп рҳәан, мап имкит,
Аха матцәынаак шьҭимхит дҩеиханы.
Цәагәан акәзар, цәматәак имкит,
Аха иахьыржәуа дтәоуп аханы.

Иажәа «цҳафыр» ауаа ргәы цнатцәахьеит,
Зегьы атцәы рылаитцоит длацәҟәуа.
Иқәацә тцкьыҿ ахыб кылгҕа ицахьеит
Даазқәылаз иҟалеит ибҕа мҟәуа.

Ҽынла ихы ларха дыцәоуп дкараха,
Аамҭа ус иврны иаҿуп ацара.
Пхыӡла ибоит деиларҳәазшәа дԥараха,
Аҳәсахәыҷқәа днарпхьошәа ана-ара.

Агыруак иҿааихазшәа збоит
иҽага ҿҟьаҟьа кны,
Аԥсуа баҩдан инхарҭа игарцаз
 иара дахцаны.

* * *

– Ааԥынра ааит,
ааԥынра ааит! –
Абас еиқәҿыртуеит
зегьы.

– Ашәҭқәа ирызҳаит
ашәҭқәа ирызҳаит, –
Абас еибырҳәоит
зегьы.
Аха сара
уи агәра сызгом,
Аха сара
уи агәра сызгом.
Агәра сызгом
избанзар?!
Блакҭахаара
цьаргьы избом!
– Аӡынра ааит,
аӡынра ааит! –
Еибырҳәоит рыбжьы
хҭа зегьы.
Аҳәыҳәқәа ааит,
аҳәыҳәқәа аагит,
Ирхыбт аҭлақәа
зегьы!
Аха сара уи
агәра сызгом,
Аха сара уи
агәра сызгом!
Агәра сызгом
Избанзар,
Блакҭахаара
Цьаргьы избом!

* * *

Буада арҿыхарц, аҳауа арзҩыдарц,
Ашәҭ астолаҿ иқәбыргылоит,
Аӡаӡа ақәыхәҳә абаҳча иҭга.

Аха бхәангеипш буада зырпшӡо
Акымзарак ыҟам сыгәра га.

АУҲӘАН-СҲӘАН

Иуҳәан, исҳәан, ибҳәан, илҳәан –
Ҳанбаҟәыҵуеи ауаҳәан-сҳәан?..
Ишуеит аҭелқәа уаркалеиуа,
Аақ-саақҳәа игәаҭеиуа,
Алыцәҳа реипш еимдырххоит.

Хаҵак дшышуаз иӡамҩа ҭчааит,
Дшуҳәан-сҳәануаз длахыԥсааит.
Егьи – ауаа зегь ҕас ишьо,
Ибла шҳамқәа цәҟәнырщьо,
Дырзеиқәкуам ҭцәҩантцәыҟа деихоит.

Аԥсуара иашьҭоушәа цьоукы,
Рнапы ҟьашьқәа еибаркны.
Иҳазгарызеишь ҳәа ипшуеит,
Аитцашьыцра араҟа ишуеит,
Аус акәзар, уа ишьҭахоит.

Иуаауаҩ еицәажәоит ҽа-џьоукы,
Лафк иҳәоушәа даҿуп ҩызкы.
Зџьыба знапқәа ҭатцаны,
Игылоу зымгәа еитцатцаны,
Аус зуада? Аус нхоит.

Акрыфара аӡбахә уа ираҳар,
Иргыл уҭахызар уаҟа ар,
Иқәыцҟьаа иргоит, ҳаҕеиҭа,
Иф-ижә икыдтца рыԥсаҭа,
Рыҩнажәқәа рышҟа дара еихоит.

Уа иахьнеиуа цәгьаҳәароуп,
Ацәгьа зҳәогьы рыҳәса роуп.
Ргәыла амашьына шааихәаз,
Ианшьа шиакәу уи изаазхәаз.
Убри шаанӡа еимдырххоит.

Ирыдгыло рхы иқәыртцоит.
Ашарԥазшәа рхы ныкәыртцоит,
Аԥхыӡ ҿаасҭақәа уаҟа ирбоит:
Амаамынқәа рхыччо еибадырбоит…
Мышкы аҟара убри рызхоит…

* * *

Абарбарра акәым ауаҩы иҭынхо,
Иҟаитцаз ауп уи ихьӡ еиқәзырхо.

АРБГАРА

Ахан дыргылт ажәлар ршьала,
Нева аӡиас аԥшаҳәааҿы.
Атәым ҟазацәа рџьаԥшьала,
Иахалашеит ахаҿы.

Амҩадуқәа иашахәтцәақәа,
Аҽыуардынқәа уа еибарс,
Аҭыԥҳацәа ӡареихтцәақәа,
Ирыма ирнын имтцарс.

Абалқәа ракәзар ирхагалан,
Уа имҩаԥыргон еизцас.
Арԥар мцаԥшьқәа иргәыдыхәҳәалан,
Икәашон аҳәса рӡара нҭарс.

Аҟазара агьама еитцытцуан,
Атеатрқәа ҭәуан уахыла.
Аҿар ргәалаҟара шьҭытцуан,
Агәыблра ҿион уа-ҭахыла.

Ус иаацәыртцын абольшевикцәа,
Иқәцҟьаа зегь ргеит,
Аҭыԥ нарырҭан аферистцәа,
Даара амш ргеит.

Урҭ русқәа зегь бжамҽамхеит,
Шьала аҳақ рхәаҽит.

Бзиа зхылаҳәоу даанымхеит,
Ауаа рыгәқәа цәеит.

Атцыхәтәан иаиааит «адемократцәа»
Адемократ цәа рхарпаны.
Иӄалеит абеиацәа, агарцәа,
Ананамгацәа – хпаны.

Ақалақь ахаҿы апсахт,
Аханқәа цәышҳабиҙа ипшуп.
Атәым тәылан адоллар аҽапсахт,
Апроцент ду азыпшуп.

Ахацәа рнылт амҩадуқәа,
Аилақьқәа ртиуеит.
Аҳәса ӄьашьқәа, аимгәадуқәа,
Рхәыцқәа кны иртиуеит.

Џьоукы аатцракәарҿ, рыпсы мцарцаз,
Иашьтоуп ипакәоу чак.
Ҽмыршьагала ауаа ижьарцаз,
Дбақьуеит арахь Собчак.

Уи, омашәа дгылоуп итыпан,
Игәхьаам атцааи афыртыни,
Ишьтихуеит аӄазара ахатыпан
Ацыгәқәеи, ауаткеи, ататыни.

1995, Санкт-Петербург

* * *

Атәым дрыдгыла иашьцәа игәыхуан,
Аӄәардә азыҳәа Апсны итиуан.
Атцыхәтәан дкьаҳәҙа ибга ырхәан,
Идамразы анышә ижуан.

АДАМЫГА

Ожә бара бызҿу ажәлар ақәызбхьеит,
Башамала бгәы бамжьааит.
Аҙәырҩгьы рыпстазаара ақәызхьеит,
– Иуҳәо цсажәоуп, исцәышьыбжьааит.

Иахьа – аҙәы, уатцәы – даҽаҙәы,
еилых бымам,
Бҙышоит зегьы бгәы ӄартцарц.
Бкарахт, ожәшьта уаҳа былам,
– Иааркьаҿ,
сыхиоуп даҽаҙә иахь сцарц.

Ахылтц-цылтц изы бгәы тынчуп,
Зыбгьы ҿҩааз ашәыр зҿалом.
Ахацәа рыла бгәы ӄычуп,
Пхашьарак машәырнгьы ибҿалом,

Быхәда ианхалозтгьы агәҙра ашьта,
Талашьа боуамызт апсыуак иашта.

«КАРМЕН»

Ҭ. Г.

Азал ҭəын еилатцəатцəа,
Аҿар рыла – ахьыртцəатцəа,
Ҷкəынцəақəакгьы рҭаҷкəым ратцəа,
Иреисырц иаҿын уаҟа хацəак.

Аҳəса ракəзар, арыжəтə рҽеаҭа,
Икəашон акгьы мшаҭа.
Арахь имааи рымца «ркьаҭа»,
Рхы иҭами «амыркьаҭа».

Уантə саадəылтцт саапса-скара,
Снаҿыхəарц ҳауа хаарак.
Изыхҟьо сзымдырӡо ес-аашара,
Сгəы каҳаны сыҟоуп даара.

Уа мардуанла «Аты» ахь сналбааит
Дызбозар ҳəа сꙩыза гəакьак.
Сыгəҭыхақəа зегь засҳəаша,
Сымаӡақəа зегь змаздаша…

Ус аҟəардə хаҿык анызбааит,
Лыбла гəыҭбаа схы-сҿы рнызбааит.
Суалыуашо, сшьамхы сытцпраант,
Агəаҳəара сгəы инҭыпраант.

Аты аблақəа лара илхан,
Лыбла апыцьқəа хыхь ихан.
Лылапш итцашəаз слыхəхан,
Лапхьа сгылан ла сылтəхан.

Азныказы ла даачнеит,
Ахышəгьы ӡыркəик нкылҷҷеит.
Сгəатца гəыграк нықəыҷҷеит,
Слапықəшəа самжьеит, исыхəлачнеит…

Амзара «лашə» ҳнытцалеит,
«Агəыр» тата ҳнылалеит.
Иҭынчран, иҭынчран омашəа,
Ларгьы иазгəалҭеит ицьашьашəа.

Аҳаса шаҳəшаҳəуан игəӡаӡа,
Амшын ӡырꙩуан апсы ӡа,
Амза иаҟараз апсыӡа,
Амгьал пштəы аҭан игьежьӡа.

Ицəырҟьацəырасуа, иласӡа,
Илашалашо игаӡаӡа,
Иҳашьҭоушəа уи аҽӡа,
Амзара ихын ипшӡаӡа.

– Са сахьынхо даара ихьшəашəоуп,
Уа сгəы зҟажо акызатцə – ашəоуп.
Ара цьанаҭроуп, иаамысҭашəоуп,
Абзиабара зырҿыхо агəашəоуп…

Аҟарматцыс бжьы лара илхан,
Лашәа ззылкыз деиқәырхан.
Лӡара еихтцәошәа ла дкәашон,
Илыцкәашоз зегь лашон.

Лгәил тцкы цьашьатәын,
Лыхәда ҭхәаа каҳуапштәын…
Ллымҳарыҩқәа – ацәаҟәа,
Лыхцәы қамыз – анаҟәа.

Ааԥынрақәа акыр цахьеит,
Акырынтә агәилқәа иины ипсхьеит.
Хаҿылаша дымканӡеит,
Сгәы-сыпсатцаҿ даанхаӡеит.

Амзара

АГӘЫХЬ

Ҳажәлар рыгәтцыха ззеилымкааз
напхгаҩцәақәак ирызкыуп

Ажәлар шәпцылт рнапқәа рхаха,
Игәыгны ргәырҩа пхьашәцап ҳәа.
Азныказы шәеырхаха,
Ажәа рышәтеит «пхьа ҳцоит» ҳәа.

Ус, шәышнеиуаз, дук мыртцыкәа,
Ишәхӡызаауаз наҟ шәрыгәтаст.

Мгәала ихәыцуа, имцымкәа,
Инашәыкәаӷӷан адаул иаст.

Шәырхагылан ишәызгәамтаӡакәа,
Рнапаҿы шәааргеит имарианы.
Ирҳәо шәахыпом иҿымтӡакәа,
Ауалпшьа ишәыдыз тарханы.

Ажәлар шгәыӷуаз ргәы дшәырхьт,
Ала идырҽехәаз иахьыз шәыхьт.

АГЬЫЧЦӘА РТӘЫЛАҾ

Н. Ш.

Баргьы бӷаруп, саргьы сӷаруп,
арыцҳақәа,
Аҩыжәцәа ртәылаҿ аҩыжәшьа
ҳзымтцеит,
Агьычцәа ртәылаҿ агьычшьа ҳзымтцеит,
ахлаҳәадақәа.

Шарцы ҳгылоит, усура ҳдәықәлоит,
ҳаццакуеит,
Ҳаихьыс-еипыс амҩа ҳақәуп,
Ҳхырсысуеит, ацәа ҳагуп,
ҳахьтакуеит.

Ҳҵьапса маҷӡоуп, иҳалабеиоу
ԥшьаала ичоит,
Ҳаԥхӡаша ҕба дук иазгом.
Ҳгәаҟҵәаҟрақәа рыгәра рызгом,
илацәҟәы иччоит.

Ҳасабицәа млашьыр ҳәа ҳшәоит, –
ҳгәыҕырҭа,
Аҕарра цасҳәа ҳа ҳаԥшаауеит,
Уажәы-уажәы ҳагәқәа ԥшаауеит,
ицәаакыуп ҳлакҭа.

Ҵхагәазы, ҳқәацә хәыҷ аҿы
ҳаиҭеиқәшәахуеит,
ҿыцбараха.
Ҳгәырҩа ԥхаҳҵоит,
ацәа ҳхашҭуеит,
Бзиабарала ҳагәқәа ҳаршәҭуеит,
еидараха.

1997, Санкт-Петербург

* * *

Сҽызцәысысхьчало ацәгьара
Схәанга иашьҭоуп аҽӡаны.
Сшаҿу шәарҭак аҽацәгара,
Исыжәлоит даҽак ҕәҕәаӡаны.

ҾЫЦӘААРА ЗҚӘЫМ

И. С.

Иқьиоу сҩыза,
Иубама,
Иашарак шыҟам
Ҳазну аԥсабараҿ?
О, Амуза!
Исыҭ ажәа:

Иумдыруеи
Илзысҳәон ашәа,
Дҭаршәын сгәатҵаҿ
Мыцхәы усыдгәыбзыҕлон,
Уи санлызхәыцлоз
Бзиабарала…
… Зегьы-зегьы хжьаган.
Башаӡа сгәыҕлон,
Ҳлыԥсахит лара
Гәымбылҵьбарала.
Аха
Сахьымхәт лбара,
Лызхәыцра хаара
Еилыхха,
Иаартны иуасҳәоит
Суаҩуп сара.

Избанзар, иахьагьы
Лсахьа ҭагьежьуеит
Схаҿы.

Иаркыуп ацәымзеипш
Лыбзиабара
          Сгәаҿы.

1964, Аҟәа

* * *

Бзиа уаныҟоу иуеитцоу уигәҭамсын.
Хара уанымхәыц – уи ламысым.
Аамҭа еиҭасып, уа иугәҭасып,
Усҟан уи атрышә дузасып.

* * *

М. Л.

Анцәахша Афродита
Лоуп быздыркыло Маргарита.
Аха изытҟәо урҭ зегьгьы
Быхшыҩ ҟәыбҷоуп уеизгьы.

1963, Аҟәа

* * *

Сыцсраны саныҟаз сеиқәбырхеит,
Бнапы ҳалалқәа сыргәытцаҳәҳәа.
Убас акыр аҵьа ббахьеит,
Агәышьҭыхга сытцаҳәо.

Аха зегь реиҳа сышьҭпааны
Сызго апсҭазаара сгәаҳәауа,
Быбла разқәа, згәы ҭбааны
Быбзиабара сазҳәауа…

Ахьаа исызцәыртцло тцхагәаны,
Сгәы-сыцсы зегьы ҿызкаало,
Ианааило исылгарц сжәагәаны,
Бышеишеироуп ипхазтцало.

Мшаҿенеипш ара быҟамызтгьы бара,
Сынарцәымҩа сықәлахьазаарын шьҭа сара.

* * *

Ҩ-хык зхагылоу апсаатә омага,
Исхаҟыруа исхагьежьуеит.
Ашьапхыц ҿаасҭа, ацәыршәага,
Сгәы иалнаҳәарц иавагьежьуеит.

1993, Санкт-Петербург

* * *

М. Л.

Слахьыцәгьаха снапала бсоуит жтәыс,
Сылабжыш цаҳәцаҳә ныкәҭәа бгәы.
Быҟамызт ари адунеиаҿы тәыс,
Убас егьаанбыжьт са сыҩныргәы.

Са игәырԥазгоит сԥыза бҭахара,
Азатцәра сыжәлашт гәымбылцьбарала.
Аха сгәы еиқәҳәала сеиҭалагоит анхара.
Исхьыпшу ргәы камшәарцаз са сцьабарала.

Бҿара ныбхт гәыкала са сзы,
Бҳалалӡа, бразҟы бақәмызбакәа.
Ибымҳәацызт ауал уқәуп ҳәа убри азы,
Бхы аҵьыка ықәыбхуан бшааԥсаз мбаӡакәа.

Уажәазы са сацәцеит, сыҟан сымԥсырц –
Бхаҿсахьа сгәатцан инҭаршә истцәахырц.

1990

АШЫҚӘС МԤАС

Наӡаӡа ҳаипырҵуеит уаха,
        Сара усшәишам.
Умԥаст, уҭытцт сымӡырха,
        Уаҳа ухынҳәышам.

Сылахь еиқәутцеит акыр.
        Сгәаҟрақәа ҟәнушьан.
Абзиарақәа сывугеит кыр,
        Сыузырхәоз цьушьан.

Са сызқәиааз адгьыл шьам
        Аҳақ даара игәҕәами,

Уи агәкаҳараз ишам,
        Аԥсыҽра иаҕами.

Шәипхьыӡ ашьклазтцо ихаҭа,
        Ашәипхьыӡ дагоит.
Иара шцац, ицоит еиҭа,
        Абар, ахьеиԥбжь гоит.

Убас ҟазшьас изамоу уасҳәап:
        Уи акырқәа ирныст,
Ахлымӡаах иаӡрыжәзар акәхап.
        Уи агәы мытрыст.

Афы иахылтцуа афы шпаҟоу?
        Ифцырҟьоуп иара!
Разҟыс исзыуӡбыз абаҟоу?
        Ахы лархоуп ара!

Абар ҳаицрытцт ҳкара-псара,
        Унҭакәкәа уа уцеит.
Ҭабуп азысҳәоит уааԥсара,
        Ақәпашьа снартцеит!

* * *

Насыԥ змоу схы рыдыскылон.
Санрыхәапшлоз быблақәа.
Сгәыргьа-гәыргьо са сыбԥылон.
Иҳаихырхәон ашәҭ шлақәа.

Бнаԥы аанкыла са сыхәналон.
Ҳашьха иаҵәа сгәаҳәауа.
Зны-зынлагьы ус быҽхәалон:
– Ирацәоуп «быстәха» ҳәа сазҳәауа.

Исҭахымызт исылаҽны иҟаз
Быбзиабара зҳәынҷоз ссырҳарц.
Убри схаршҭны сгәырҕьо сшыҟаз,
Ибыртлеит сыхәра еиҭах имҕьарц.

Ибазҳәада сгаӡа ԥшқа, бара нан,
Быда аҳәса лхымшеит ҳәа Анан?*

* * *

Исгәалашәоит, уи дҟато, лыблақәа ҭыԥхо,
Дыԥхашьа-ԥхаҵо даннеилоз асыс еиԥш дымҩас.
Даара исҭахын усҟан иласҳәарц дшысгәаԥхоз,
Аха срыцҳахан, сақәшәомызт иалсхра мҩас.

Лыҵҩақәа ҽеимызт ианакәзаалак уи лан,
Лхатәы закәанқәа лыман иаԥҵаны.
Амаалықь гәлымҵәахгьы уи лышхәа дҭан.
Маԥ ҳәашьа лзаҭомызт илылҭоз дҵаны.

Абар, уажә дахьнеиуа дашьны дгииуа,
Дызбо зегь дрымоуп дцьашьаны.

* Анан – Ева.

Еилых лымам, дрыцуп уаҵәы дызҭиуа,
Лгәакьацәа рхы рыкәаҽуеит иԥхашьаны.

Иахароузеи ақәыцьма ԥшқа, шәазхәыц шәара,
Аин ианарҵозар аҕьычра, аӡара.

1964

АЛАХЬЫНҴА

Шь. Н. А.

Сара хынтә аԥсра сахыԥахьеит.
Ирҳәоит Анцәа бзиа ибоит ҳәа хԥа.
Аҩсҭаа хынтә ацәҟьа сзиҳахьеит,
Лымкаала дсышьҭамзи, нас ишԥа?..

Исхацәараны саныҟаз адыд аацәырҟьан,
Аҵьныш дшәаӡыӡан дыбналт.
Амаалықьцәа ажәҩан хырҟьан,
Анцәа иашьапкырц ихалт.

Сан лыматанеира ҳхәадақәа ирхыҩны,
Ҳныхачаԥақәа рҟынӡа инаӡеит.
Урҭ рымчра ҳашьхақәа ирҿыҩны
Изаҳаз ахәымгақәа рыԥсы рӡеит.

Аамҭала акәзаргьы иҟазаап мчык,
Аԥсцәаҳатҵәҟьагьы дадҿазҳәало днаганы цьык.

* * *

Даҿа маҹӡак иузҳар,
Иҟалон зегьы урхыҳәҳәо уҟалар.
Уи башоуп. Аԥсуара уахьшәар,
Ерцахә уаҟараз аҭаххар.

* * *

Ацәацәашь сеиԥшны са сӡыҭуеит.
Сыҿҳәара кьаҿхоит есымша.
Исхызгаз аамҭа сызҿнаҭуеит:
«Узнысыз амҩа ахьӡы анырша!..».

* * *

Дкылатәаны дысзыԥшуеит данбакаҳауеи ҳәа,
Ак схьиҳәарц дашьҭоуп иҿекынҵа.
Дматанеиуеит саҵьал анбаауеи ҳәа,
Ашацәа ирҭазшәа убри еиԥш анапынҵа.

МҚАМГАРИА

Саб абри аныҳәагатә алкааны иман

Арахә-ашәахә рацәа аныздцаз
Дад, амшхәыбзаз узыԥшызааит.
Зыҷь хы ааӡа шәкы ылазтцаз,
Абзиаракәарз уҩнашә аартызааит!

ИԤШЬОУ АМАҾА*

Аскульптор Михаил Аникушин ихьӡнызҩылоит

Аҟазаракәа раштаҿы,
Пушкин даԥхьоит иажәеинраала.
Санкт-Петербург ахаҿы
Лаша-лашоит омакала.

Ашәа зҳәарц зҭаху гәаҭала,
Арахь шәымҩахыҵ, шәаԥшәымаз.
Ашәҭ шьыҭцәаракәа зкыу хаҭала,
Амуза ахьӡала салам шәымаз.

Имаҿа пшьа аҳауа иалоуп,
Ажәа пшьакәа амҟәытцышәшәо.
Аха хьаак игәы иалоуп
Зегьы рылаԥш итцамшәо.

Аетцә ракәзар, рлакҭа ырхаа,
Жәҩангәы дыршәҭит ибыбшӡа.
Иажәа ныхахә амҩа ҭҕәыхаа,
Абар иахьнеиуа иҳақ-мшӡа.

Ахы цахә-цахә амч алӡааит,
Еиқәыхьшәашәа хлантцы инҭалт.

* Ажәеинраала азкуп Петербург Аҟазаракәа раштаҟны иқәыргылоу А. С. Пушкин ибаҟа, аскульптор ду М. Аникушин иаԥцамҭа.

Ашьыцреиқәа адунеи иқәзааит,
Ишымақьасуаз уаҟа ибгалт.

Аҟазарақәа раштаҿы,
Пушкин дапхьоит иажәеинраала.
Санкт-Петербург ахаҿы
Лаша-лашоит омакала.

* * *

Ажәҩан аетцә аҿапсан,
Амза ыҟамызт, ихаран.
Аетцәақәа еилыцьцьон,
Руак зынӡас исҿаҷҷон.

Сылапш надхалт уи сара,
Иҟан хыхьӡа, наҟ цьара.
Зыхьӡ сзымдыруаз, сгәы зытҟәаз,
Ашәахәа анҿыцәа сшазыпшуаз.

Азныказы сгәы аангылт…
Аха икамшәеит, аҿааннакылт.
Алашара инацнатцан,
Икәалкәацьо ажәҩан иатцан.

Сыетцә уакәзааит уаха нахыс,
Адырра устцалоит хҿала схыс.

1954, Уртҭа

АШӘАХӘАЦ

О. Н.

Бхәанга анаацәыртцуа саҟара сыцлоит,
Суалуашоит, исхысуеит атакар.
Ибхьыпшу арпарцәа аӡәыхәа снарыцлоит,
Сыҟазааит сгәы каҳаны атаххар.

Зны-зынла исызбыршәло былапш хаара,
Знагәтан мрашәахәацк исзаҩызоуп.
Сгәаҳәо сҟалоит итцоуроу анхара,
Зҿызӡало амузагьы усҟан исҩызоуп.

Са истахуп бара есымша быпшӡазарц.
Есымша быҟазарц гәырҩа барада.
Истахуп иҿыхаз ҳагәқәа еикәыршәазарц.
Уртҭ рцәымза лашаларц нтцәарада.

Аҿара инашьтала ажәра ааурит,
нас итахоит.
Аха абзиабара зчапаз наунагӡа ианхоит.

* * *

Ирацәаӡаны ажәа пшӡақәа бзыркхьеит.
Арпарцәа еицлабны ибҿынтцәаауеит.
Изныкымкәа батцәцахә шьтырххьеит,
Бгәашәаҿ ишпшу рпьапкәа тцхааучит.

Макьаназ иҿызымҭуа сара аӡәк соуп,
Гәшаҭарак саҳәынҷеит ҳәарада.
Сылахь зеиқәугьы убриазоуп.
Ахәыцрақәа сеимдырхҳоит нҵәарада.

Есымша гәыла-ԥсыла бара сбыцуп,
Сыбжьы ҭымгаӡакәа сгәы ҿкаауеит.
Бхаҿылаша есымша са сзы иҿыцуп,
Агәыӷра исымоу ала саауеит.

Абзиабара сгәаҭан адац анаҳа,
Сара иснаҭаз жәбома адоуҳа?

АҾАҲА

Аӷәра даахан иҽы ааникылеит.
Аҩы лыма днеиԥыххылеит.
Аҩы ижәит игәарԥханы,
Нас дналҿаԥшит ирԥханы.

Амҩа иман ихараны,
Ажәа лиҭеит ҭоуба уны.
Дныхацәакәа дшыхынҳәуала,
Игәы ҭыԥраа дшылзаауала.

Лара дгылан лхы ларҟәны,
Лгәы еисуан аҭра иҭҟьаны.
Ларгьы илҭахын ажәак лҳәарц,
Аха илӡбеит илчҳарц …

Нас уи дныҵҟьеит аԥҟараҳәа.
Аҳауа иарӡсон иара иаҳәа.
Уаӷеимшхаран аҭра ианҭыҵ,
Иаҿашәаз изы – шәышьха нхыҵ.

Ла дизыԥшуан диҵашьыцуа,
Лгәалашәаракәа дрызхәыцуа.
Лхьышьаргәыҵа дизыгәдууан.
Аха гәаҟрак лцәа ианыруан…

Амшқәа цон имыццакӡакәа,
Ус, ҽенак лгәы лҽанӡамкәа
Дшыҟәаз, илоут ашәҟәы бӷьыц,
Дхышәҭхьан, илыгхеит ауп ахәыц.

«Агәра бымган ибҭахызар,
Излаҏҳәо ала, иҵабыргызар.
Бҩыза аибашьраҿ дыбналт.
Арҳәцәа дрыцны рыӷба дҭалт».

Аԥҳәызба уаҳа дымтцысӡеит.
Дзымцәажәо лыԥсы акӡеит.
Дҳашҳатәараха дшанхеит, –
Наунагӡа дҿаҳахеит.

КАРКАР

С. Қь.

Бшьал касы анаасыкәбырша,
Адунеи са истәызшәа суалуашеит.

Бнацәкьар кахәхәа кәаша-кәашо,
Сгәы арахәыцқәа инарҿакәашеит.

Уаанӡа сзытӃәоз быбжьы хаара,
Сгәы ҭыԥраа сышьҭых сызгоз,
Еиҳагьы иацылт уи алшара,
Ажәҩан аштцахь сызма ицоз.

Аха ибашан уи зегьгьы,
Лаԥшхырԥагак иаҩызахеит.
Аҽарҭынчит са сыгәгьы,
Урҭқәа усгьы ирышьцылахьеит.

Ҳа ҳаицрызӃьаз убри ауп,
Аԥсуара цәымзас ибымшьеит.
Сара убриала сыԥсы ҭоуп,
Бара уи баҭәасымшьеит.

Аҿраԥшразы ибыхәарҭадаз,
«Аетцә кыдбԥааууан» есымша.
Аԥхьахә уаҳа изырҭахуадаз,
Ббыжәра ихнахыз зхы ҭыԥшша.

Убри аахыс итцӡауазеи.
Мши-тцхыи акыр цахьеит.
Гәаґшақә исҳәар иснаҭозеи,
Ажәлар шыбжьоз акыр баахьеит.

Убас, жәахазны еизаракаҿ,
Ишыбулац баст блақмар,

Саргьы саанҿаст ба бзы хьӡыкаҿ, –
«Кәтаґьмтца, Каркар!».

1989, Аӄәа

БЗИА ДЫЗБОИТ САРА УБРИ

Бзиа дызбоит сара убри,
Згәы аартны аиаша зҳәо.
Нцәытцагыла цәгьа зымҳәо,
Иашьҭоу ажәлар иргәаԥхо.

Иҳатц-ҳатцо адырразы,
Аӡы сӡаагылоит убри изы.
Сиԥыртцуам уи хара,
Сиацәажәаанӡа сгәазхара.

Бзиа дызбоит сара убри,
Зыуаажәлар рбзиара зҭахыу.
Ргәаӄраан згәы хәу,
Ргәырґьара иалахәу.

Аха абарҭ башас изыԥхьаӡо.
Зхашәа хы зымԥхьаӡо,
Убри дбаны саанхом,
Абри аӄны шәсызжьом.

1958, Тӄәарчал

СЫЗХЬЫМЗАЦ АШӘА

Сызхьымӡац ашәа цьара илашоит.
Сразҟы акәзар, ҩ-мҩакны ишоит:
Руак тцаҳәартә сама ицоит,
Егьи мыц ҳәартәаҿы инхоит.

Ишԥассиру уи тцаҳәартә,
Уа иҟоуп ауаа гәартә.
Ираҳатуп, бжьык уа ирхылтцуам,
Ҟык-ҿыҟ ыҟам, дара еиԥыртцуам.

Итцаулоуп ажәҩан гәышла,
Шәахәац хкыла иара еиныршла.
Ршәахәа рахәыц еиварыԥхаа,
Атцәҩантцә еиқәа ргоит иԥыххаа.

Сашьтоуп, сашьтоуп сара сашәа,
Сара сашәа. Нартаа рашәа.
Цьаргьы избом исцәыбналт.
Етцәак жжаӡа хлантцы интәалт.

Сыԥсы аҿҳәароуп сара адгьыл,
Аха адгьыл ажәҩан иадкыл.
Ма тцаҳәартә иаҿырԥшны,
Ҟалашьа амоут урт еиԥшны.

Агәы еиҟарам иахьа Нарцьхьоу,
Иацьабошәа иахцәыԥсхьоу.

Иҩахык игылоу Лашькьындар,
Алакта еиқәароуп, уи абар:

– Адгьыл рхәыымгеит иара иахылтцыз,
Абна тоура цәгьала илтцыз.
Адоуҳа ашьта ыӡуа иааиуеит.
Атцоура аастә аԥхаста аиааиуеит.

Шәҿых, аҩызцәа, адру ҳаргап,
Ҳабжьеигәныҩрабжь хара игап.
Ижәдыруеи насыԥк ҳҿаҷҷар,
Ҳазхьымӡац ашәа цьара икаҷҷар.

1999, Ԥақәашь

«АԤСАЦӘАҚӘАК» РАШӘА

Аԥсны ҟаларц ҳтахыуп еинтәыла,
Геи-шьхеи зегьы хҟьазарц шәтыла.
Ирҳәаларцаз аԥсуа итәыла,
Еиӷьу ыҟам даҽа тәылак.

Убас ҟаларц ҳтахуп доуҳала,
Ианамуӡах, цьоук рнапала.

Ҳаатцрақәарҿ агәам икажьу,
Урт рывараҿ аӡмах итажьу,
Арыцқьара ртахуп, ҳәарада.
Аус улатәуп тәарада.

Убас ҟаларц ҳҭахуп доуҳала,
Ианамуӡах, џьоук рнапала.

Еихачапҵа рхан хьыҵәцара
Ажәлар ирымазарц еихьӡара.
Аиаша ныҟәызго иаԥырго,
Ҳреигәдууа пхьа ҳахьырго.

Убас ҟаларц ҳҭахуп доуҳала,
Ианамуӡах, џьоук рнапала.

Еитцаԙԙы акадр ԙагылар,
Урҭ ааидгылан ҳшьақәдыргылар,
Ҳагәқәа каршәны ҳнеиаауа,
Ҳашԥацыларыз аныҳәа иааиуа.

Убас ҟаларц ҳҭахуп доуҳала,
Ианамуӡах, џьоук рнапала.

Ҳаԥсадгьыл малла даара иҕәҕәазарц,
Амалфаԙцәа зегь пхатцазарц.
Ашьцәа, аҕьычцәа аԥырхызарц,
Аха ҳа ҳтәқәа еиқәырхазарц.

Убас ҟаларц ҳҭахуп доуҳала
Ианамуӡах, џьоук рнапала.

Амилаҭқәа зегь ҳаицгәарҭо,
 Меигӡарахда амал ҳарҭо,

Иҳазҳауа уа-ҭахыла,
Аусқәа еиҿкаазарц даара хыла.

Убас ҟаларц ҳҭахуп доуҳала,
Ианамуӡах, џьоук рнапала.

Амшын нырцә иҟоу ҳашьцәа аагазар.
Ана-ара рҭыԥ дырбазар.
Наунагӡа ара иаангылар,
Изыхәҭоу зегь нарыдгылар.

Убас ҟаларц ҳҭахуп гәыкала.
Ҳа ҳмыргәамҵкәа, џьоук рнапала.

2001

АШАМША

Ауаԙы ҟадыць уԥсы мҭәӡои?
Узышоитеи есымша,
Адгьыл шааԥсаз умбаӡои,
Аԥсы қымқым, ашамша.

Аҳаԥы уанҭытцыз инаркны,
Даара акыр цахьеит.
Акырынтә адоуҳа амца аркны,
Иқәццышә иугахьеит.

Аҳауа зда ҵсҭазашьа ыҟам,
Алыҩақ иаургеит.
Аӡыхь цқьақәа џьаргьы иҟам,
Рыҵа зегь урбгеит.

Уаанҿас, уееиқәк, иузырха,
Ашьакаршра, арҳәра.
Ажәҩан аштҵахь ухы рха,
Игәаӷьы «саҭамыз» аҳәара.

Ус еипш иҟоу улымшозар,
Уеиха бнакахьы.
Зегьы иреиӷьын уаднакылозар,
Ухынҳәыр аҳаҧахьы!

2016

АИҬАГАҚӘА

Миқьеланџьело Буонарроти

…Сшымгәыӷӡоз,
        иаалырҟьан сыҩлымҳак цеит:
Руакаҿы абзкаҭаҳа акаҭ аҳаит.
Егьи, кәбру мҵу ак неины инҭатәеит.

Сааӡаб иахыркәшагоу – имҽыӷу сажәымҭаз
Апоезиа сышьҭнаҧаан схы еилаҧсеит.
Изакә қьаадузеи ауаџьаҟмца инасҭаз!

Амдырцәа ахаҳә ишалсхуаз сыбӷа хәеит.
Прада ҵшада амшын ихыӡсало сиеипшны,
Сыпхӡы сахәаҽхьан, еергьҳәа сацәынхеит.

Тәҵас сшьамхнышла аҟазара амаҵ зуан.
Сышықәсқәа нысхт, сымч каҧсаӡеит.
Башамала схаҟара уи агәра згауан!

Ус сынарцәымҩа аамҭа сыхьӡеит.

* * *

Ааԥынтәи аиаҵәара зызгәамҭаз,
Аҳауа зҩыда иоушам ҳамҭас.

Франческо Петрарка

XIX АСОНЕТ

Иҟоуп адунеиаҿ, убас еиԥш ԥсы зхоу,
Зыбла ааихмырсыӷь амра иахәаԥшуа.
Даҽаҵьоукых алашьцара иалаԥшуа,
Алашара ааныжь ицоит рхы шхоу.

Иҟоуп иара убас зымҵәыжәҩа ааиҵых
Амцашыра иазцо алашара ихнахны.
Зыԥсынҵры зыркьаҿуа
зцәаныррa ишьҭнахны
Ҟалашьас иамоузеи убарҭ са срыцрых.

Уи ахьҟәыршәа лыԥшӡара
иатәнатәыз сара,
Ашәшьырахь сеихарцу
лара данаацәырҵуа.
Ахәлара ааира сазыԥшуа соутәахуа.
Анцәа иумҳәан уи са сылԥырҵуа.

Лышҟа сеихоит сазгәышьуа лбара.
Саблырцаз лшәахәа, сыҟоума сшәахуа.

Михаил Лермонтов

СЫЛАХЬ ЕИҚӘУП, СГӘЫ ҾЫӶЬУЕИТ

Сылахь еиқәуп, сгәы ҿыӷьуеит, уаҩ дызбом
Снаԥы зсыркыша.
Схы сгәы ақәмаҷны саныҟоу…
Агәаҳәара?
Аха дабаҟоу уԥсы змаданы
Ухәыцра ззукыша?..
Ус ашықәсқәа цоит, ашықәсқәа
Иреиӷьӡаны иҟоу!

Абзиабара… аха дарбан?..
Аамҭахгараз
Аҵьа абара иашам.
Наунагӡатәи абзиабара уи мыцҳәарами.
Ухы-угәы унарҭаԥшыр –
узнысхьоу уаҟа ашьҭамҭа убашам.
Агәырӷьарагьы агәаҟрагьы
– рызегь мцурами.

Изакәыхи ацәаныррa? – Иахьа ма уаҵәы,
Уи ацәаара хара
Ахшыҩ анахьыс иаразнак ишьҭабоит.
Аԥсҭазаара унагәылаԥшҵәҟьар,
иааукәыршан даара,
Омашәаҵәҟьа ишгаӡароу
уацәымҩашьо иубоит.

Тарас Шевченко

АУАСИАҬ

Сшыцслак еипш сыжәжы сганы,
Сыцсаҭыҩра Украинаҿ.
Схаҭгәын ҟашәҭца анышә ҭганы,
Иҭбааҭыцәу уаҟа ацәхәыраҿ.

Акурганаҿ уа сышьҭазарц,
Мыч ду змоу аӡхыҟәаҿ.
Днепр шкьаасуа саҳауазарц,
Аиҩхаа аҧаҩҟәа рыҭцаҿ.

Украина адәҟәа рҟынтәи
Ҳаҕацәа ршьажә каршны
Иагар… Усҟан адамра аҟынтәи
Сгылоит ахьышәҭҳәа саапшны.

Сҩагылоит, сагьынаӡашт,
Анцәа ишәхымс аҟынӡа.
Сагьиашьапкышт… аха исзымӡашт
Дшысзымдыруаз акырӡа.

Сара сыжәжы нас шәа шәнагыл,
Ашьамҭлаҳә ыҟәрыцҟьа,
Ахаҟәиҭра уаҟа инаргыл,
Ҳаҕа ишьала ишәрыцҟьа.

Саргьы шәҭааҵәара ду аҿы,
Зых иаҟәиҭхаз шәҭәылаҿы,
Сышәхашәмырштын, сышәгәалашәала
Жәахаа аамысҭашәала.

Мишши Сеспель
(Чувашиа)

* * *

Сгәы шәаҳәоит, измааноузеи?
Аҧшӡа дабазар иара?
Ажәҩан ҵәцазар иказказуа?
Мап!.. иҿыхеит аужәра ара!

Абна, аҟәаҭца, уаkа ахшьыра,
Аҟыҭа, убас аҩны, агәара
Ииаанашьҭт аҳауа еилашыра,
Разҟ ҿыцк ҳнаҭарц аҧсабара.

АХАТӘЫ БЫЗШӘА

Схатәы бызшәа – амра ашыра,
Убылла мцатҵас иурлашарц.
Сшьам дгьыл анист ашьа кашыра,
Алашьцара арлашарц.

Удды-мацәыс ажәҩан рҧха,
Умцаҧшь лашаран уҳазкаҧха!

АХҚӘА

Аныҳәаҿа 3
«Аԥаҭхь аҩы ҭахәмарт...» 5
Ахатәы бызшәа ԥсеиқәырхагоуп 5
«Аԥсны», «Аԥсны ҟаԥшь», «Аԥсны» 6
Аҭаца лзы ашәа 7
Ашәа аныҟоу... 8
Абыкькәа ҳәҳәон 9
Аԥсны еиқәзырхаз 11
Ахьаа 12
«Са сышықәсқәа иҭацәу хәларам...» 13
«Стцәыуоит, истцәыуоит срыцҳара...» 13
«Уеиқәхарцаз уаашәҩык уҭаххоит...» 14
Ҭамара 14
Архышьна 15
«Сышқәыԥшӡаз баҩ-баҩы сеиҿышәашәеит...» 20
Хьыбла 21
Абаза 22
Аеҵәа кыдызԥаауаз 23
Сандро Ботичелли 24
Ж. Д. 25
«Бырцьара акәын есымша уи дызҿӡаз...» 26
«Сан исызҿылҭуан: «уабаҟоу, Қача?!»...» 26
«Машәыршәа ҳаиқәшәеит чаракаҿ...» 27
«Сара истахуп аԥша сацԥрырц...» 29
Чиурлионис 29
Аԥхыӡ 30
«Аҟарматцыс ашәа аҳәоит...» 31
«Ԥсра зқәым» 31
Чанча ичара 32
«Асыс аԥышә уагәӡыр...» 34
Арыжәтә иажәыз 34
Абаҩдан 35
«– Ааԥынра ааит...» 35
«Буада арҿыхарц, аҳауа арзҩыдарц...» 37
Ауҳәан-сҳәан 37
«Абарбарра акәым ауаҩы иҭынхо...» 38
Арбгара 39
«Атәым дрыдгыла иашьцәа игәыхуан...» 41
Адамыға 41
«Кармен» 42
Агәыхь 44
Ағьычцәа ртәылаҿ 45
«Сеызцәысыхьчало ацәгьара...» 46
Ҿыцәаара зқәым 47
«Бзиа уаныҟоу иуеитцоу уигәҭамсын...» 48
«Анцәахша Афродита...» 48
«Сыԥсраны саныҟаз сеиқәбырхеит...» 48
«Ҩ-хык зхагылоу аԥсаатә омага...» 49

«Слахьыцәгьаха снапала бсоуит жтәыс...»................. 49
Ашықәс мꙍас.. 50
«Насып змоу схы рыдыскылон...» 51
«Исгәалашәоит, уи дҟато, лыблақәа ҭыпхо...»........... 52
Алахьынҵа 53
«Даҿа маҷӡак иузҳар...» 54
«Ацәацәашь сеиҧшны са сӡыҭуеит...»....................... 54
«Дкылатәаны дысзыпшуеит данбакаҳауеи ҳәа...» 54
Мқамгариа.. 54
Иҧшьоу амаҿа 55
«Ажәꙍан аетҵә аҿапсан...».. 56
Ашәахәац.. 57
«Ирацәаӡаны ажәа пшӡақәа бзыркхьеит...» 57
Аҿаҳа.. 58
Каркар... 59
Бзиа дызбоит сара убри.. 61
Сызхьымӡац ашәа... 62
«Аҧсацәақәак» рашәа 63
Ашамша 65

Аиҭагақәа

Миқьеланцьело Буонарроти

...Сшымгәыҕӡоз...» 67
«Аацынтәи аиатцәара зызгәамҭаз...» 68

Франческо Петрарка

XIX асонет... 68

Михаил Лермонтов

Сылахь еиқәуп, сгәы ҿыҕьуеит.................................. 69

Тарас Шевченко

Ауасиаҭ 70

Мишши Сеспель

Сгәы шәаҳәоит, измааноузеи?...» 71
Ахатәы бызшәа 71

Боча Мцьыҭ-иҧа Аҵьынцьал

АНЫҲӘАҾА

ажәеинраалақәа

Боча Миджитович Аджинджал

ЗАЗДРАВНАЯ

стихи

На абхазском языке

Аредактор *В. Касланӡиа*
Акорректор *Н. Шьаматәаа*
Асахьаҭыхҩы *Р. Габлиа*
Компиутерла еиқәлыршәеит *С. Дбар*

Аформат 70х100/32. Атираж 200 ц.
Иҟаҵә. акь. бгь. 2,5. Иныҟә. акь. бгь. 3.
Аҿатҵаҧҟа № 49

Аҧсны Аҳәынҭқарра
«Акьыҧхь аҩны»
Аҟәа, Ешба имҩа, 168